

AZ „ASTOR LIBRARY“.

BALLAGI ALADÁRTÓL.

*Thirty-seventh annual report of trustees of the Astor Library,
for the year 1885. Transmitted to the legislature jannary 13,
1886. New-York, 1886.*

Észak-Amerikát néhány év óta gyakran emlegetik a közgazdasági irodalomban. Annál ritkábban az irodalom egyéb ágai-
ban. Pedig a tudomány némely fajtájában, s főkép a könyv-
tártan terén, az utóbbi évtized alatt, igazi „amerikai gyorsaság-
gal“ oly magaslatra emelkedett, hogy az ó-világ e részben ép
úgy tarthat a túlszárnyalástól, mint a közgazdaság mezején.

Észak-Amerika nagy példája annak, hogy a könyvtárak
berendezésének s administratív kezelésének csak javára válik,
ha nem tudósok, hanem általános műveltséggel bíró lelkiismeret-
tes bureaucraták kezében van. Tudjuk, hogy e rendszernek meg
van a maga árnyoldalai. Ki látott fényt árnyék nélkül!? De
kétségtelen a nagy siker, mely minden adminisztrációnak próba-
köve. Az északamerikai könyvtárak ez idő szerint minutiosus
rendezési utasítások alapján a legmintaszerűbben felállított, s
kezelt intézetek széles e világon.

Az Egyesült-Államok legkülönb könyvtárai egész a leg-
újabb ideig Bostonban, mint az „aristocracy of intellect“ legré-
gibb amerikai központján voltak találhatóak. De az utóbbi har-
minez év alatt New-York és Philadelphia vitássá tették Boston-
nak kizárólagos „Athens of America“ nevezetét, s ma már úgy
áll a dolog, hogy New-York egymásután győzve le versenytár-
sait, Amerikának többé nem csupán legnagyobb kereskedő

városa, hanem egyszersmind azon a tájon a szellemi életnek is legkiválóbb központi helye.¹

Érdemes lesz hát e szaklapban behatóbban megismertetnünk a tudomány terén ma már elvitázhatlanul első észak-amerikai város legnagyobb könyvtárát. S midőn ezt tennem, köszönetemmel kell adóznom e folyóirat tudós szerkesztőjének, nem csak azért, hogy a czímben említett ez évi jelentésre figyelmeztetve, ezen általam régibb idő óta szemmel kísért nagyszerű könyvtárnak mostani állapotáról értesülhettem; hanem általában azért is, hogy ezen, mindeddig egyedül csak a magyar könyvészet és könyvtartan czéljainak szolgáló közlönyt megnyitotta hasonnemű külföldi állapotok ismertetésének.

Ez új irányt azt hiszem nem lehetne tanulságosabb közleménnyel kezdeni, mint az Astor Library bemutatásával. Mert ama könyvtár képében, mint valamely mikrokozmosban, az észak-amerikai közkönyvtárak többé-kevésbé egyforma történetét, berendezését, kezelési rendszerét pillanthatjuk meg.

Egy németországi születésű, de húsz éves korában New-Yorkba szakadt, ott meghonosodott s 1848. márcz. 29-én 84 éves korában ottan elhunyt polgár, John Jacob Astor, nem kevesebb mint 400,000 dollárt hagyott egy közkönyvtár építésére, fölszerelésére és örökös fentartására. „Ez összeg egy harmada — így intézkedett — a holtom utáni évben, egy harmada a következő, s a fennmaradó rész egyforma arányban a negyedik s ötödik évben fizetendő.“ Végakarátának végrehajtóiúl s a könyvtár ügyének állandó vezetésére tíz egyént jelölt ki, kikhez járúl, örök időknön át New-York városának polgármestere (the mayor of the City) *ex officio*. Ez utóbbi intézkedés világosan tanúsítja, hogy a végrendelkező szándoka valóságos *nemzeti* könyvtár alapítása volt, melynek érdekkörébe jónak látta belevonni a közhatalóság legelső képviselőjét.

A könyvtár építéséhez New-York kellő közepén, a Lafayette Place keleti oldalán vásárolt roppant telken, gyorsan hozzáfogtak. 1850-től 53-ig tartott az építés. A palota merőben téglából, byzanci izlésben készült. A második emeletre helyezték az olvasó-

¹ E fordulatról bővebben ír: The Athenaeum. London, 1. dec. 1883. No 2927.

termet, mely 100' hosszú, 64' széles, 50' magas; tíz nagy ablakkal van kivilágosítva, szellőztetési készülékkel ellátva s Észak-Amerikában is párját ritkító kényelemmel van berendezve.

A bizottság első ülése után hatodfél évre, 1854. január 9-én, a rengeteg könyvtár már teljesen fölszerelve s berendezve, megnyitotta a közönség használatára.

A rendezésben Brunet osztályozása szerint jártak el, de szakemberek előtt szükségtelen kiemelnem, hogy az amerikai könyvtárakban kifejlett gyakorlat momentumainak figyelembe vételével. A könyvtártannak ama nagy tanulsága, hogy nincs oly tökéletes rendszer, mely a helyi viszonyok befolyása alól mentes lehetne: itt is, mint eddig mindenütt érvényesült. Mert szükségszerűleg kisebb-nagyobb, de valaminő eltérésnek kell beállania a nemzeti szokások, a nemzet művelődési foka, tagjainak vérmérséklete, történelmi multjából eredő fegyelmezettsége vagy fegyelmetlensége behatása alatt. Ez az oka pl. hogy egy magyar könyvtár közigazgatása s kezelése, az emberek, lehet mondani az „ember anyag“ különbözősége miatt, soha sem lesz olyan, mint pl. egy porosz könyvtaré. S egy francia könyvtár praxisa okvetlen különbözik a holland vagy angoltól még akkor is, ha egyugyanazon osztályozási terv, teszem azt a Namur, Aimé-Martin vagy Franklin terve szerint kezeletik.

Az északamerikaiak közmondásos gyakorlati érzékét látjuk működésben az Astor Library könyvei beszerzésénél. A könyvtári bizottság, mint ilyen, tudni sem akart a könyvek beszerzéséről, az egyes szakok alapvető műveinek kiválogatásáról, és pedig épen azért nem akart tudni, mert belátta, hogy könyvtárakban a könyvek minősége, s a szakok teljessége a legelső, mindenek fölött álló tekintet. Szinte lelkükbe vélünk látni, hogy abból indultak ki, miszerint egységes tervet, egységes könyvbeszerzési programot egy *tízfejú tanács* nem alkothat. Ily esetben a felelősség úgy megoszlik, hogy teljesen illusoriussá válik. S megtompúl, vagy egészen megsemmisül a minden emberi dolognál leginkább az elevenbe vágó ama sarkantyú, mely az egyént ereje teljes kifejtésére ösztönzi, ha tudja, hogy munkájáért mivel egyedül felelős, egyedül aratja a dicsőséget is.

Kerestek egy encyclopaedicus műveltségű derék, megbízható polgárt, s arra bízták a briaraeusi s argusi tulajdonokat

igénylő ama roppant föladatot, hogy minden tudományszak főbb munkáit arányosan beszerezve, állítsa föl a könyvtárat. Dr. Cogswell volt a választott, ki e czélból háromszor járt Európában.

Még az örökség megnyilta előtt, 1848. november 12-én kelt első útjára. A sietés okát megint az amerikaiak gyakorlati eszejárásában találhatjuk meg. A bizottság úgy okoskodott, hogy az európaszerte, de kivált Franciaországban kitört politikai válság és forradalmak idejét nem szabad felhasználatlan elszalasztaniok. Ilyenkor, ha olcsó az ember-élet, még olcsóbb a könyv s tömerek könyvtár kerül dob alá. Cogswellnek tehát 20,000 dollárig nyitottak hitelt európai bankoknál s a doctor Páris, Brüssel s London piaczaín a hitelt 5000 dollárral meghaladva, összeszedte az árúbabocsátott könyvek színe-javát, melyek első alapját képezék az Astor-könyvtárnak.

Az 5000 dollár többlet onnan eredt, hogy Cogswell engedélyezett hitelét már egészen kimerítette, midőn Londonba érve, ott épen Buckingham herczeg világhírű könyvtárát árverelték. Mit tegyén? Hamar határozott! Ily alkalom többet nem fordul elő. Ki kell tehát zsákmányolni. Rendkívüli körülmények között, rendkívüli eszközök az észszerűek. S megvette a könyvek legjavát a maga szakállára.

— Hősiesség nemcsak a harc mezején: az élet minden terén lehetséges. S mi az emberi lélek ép oly bámulatra s tiszteletreméltó funkcióját véljük látni ez egyszerű embernél, mint savoyai Eugénnél, midőn Zentát megmeri kockáztatni a maga felelősségére! S a polgári munka alapján álló társadalom — de csakis az! — ép úgy megtudja becsülni a rendkívüli akaraterő, eszély és ügyesség tüneményeszerű jelenségét a munka terén, mint az a társadalom, melynek tengelye a militarismus, a katonai kiváló tulajdonokat.

Midőn Cogswell számot adott útjáról s a túlkiadást indokolta, nemcsak hogy fölmentetett az 5000 dollárnyi többlet fedezése alól, hanem elismeréssel elhalmozva, szakmájában egyszer s mindenkorra megalapította hírét, nevét, hitelét és dicsőségét.

1851. február havától decemberig megint Európában járt. 25,000 dollárig hatalmazták föl könyvek vásárlására. Rómától Stockholmig keresztül-kasúl járta egész Nyugat-Európát, s harmadszori kiküldetése alkalmával Firenzétől Berlinig vadászott

minden becses könyvre, mely eleve elkészített könyvbeszerzési programjának lézagain pótolhatta.

Dr. Cogswell, tervezetéhez híven, semmiféle ephemer, könynyed, apró nyomtatványt nem vásárolt. A rendelkezésére álló pénzüsszeget a soha nem avuló, becses és magánember által nem egy könnyen megszerezhető drága munkák vásárlására fordította. Három ízben tett európai utazása után ily művekből állított föl 80,000 kötetet, melyeket a theologia, történelem, jogtudomány, szépművészet, irodalom, természettudomány, mennyiségtan, vegy- és természetan főszakaiba csoportosított. Csak annyiban tért el azon utasításától, hogy az egyes tudományszakokból arányosan szerezze be a főbb műveket, a mennyiben belátva, hogy valamely *speczialitás*, központi helyeken levő nagy könyvtáraknak inkább becsületére s javára, semmint kárára szolgál, épen alkalma lévén ily speciális jelleg megadására, Berlinben 3000 kötetnyi oly szemenszedett matematikai könyvgyűjteményt vásárolt, mely szakemberek szerint különb a berlini királyi könyvtárénál.

Az Astor Library, kereskedő nép körében, s dr. Cogswell superintendaturája alatt, csakhamar összeköttetéseket tudott magának szerezni világszerte. Ez magyarázza meg a könyvtár rohamos gyarapodását, mely oly mérveket öltött, hogy alig nyílt meg az intézet, helyiségei már szűkekké váltak. Szerencse, hogy böles előre látással akkora telket vettek, melyre ha a szükség kívánja, egymásután újabb és újabb épületeket emelhetnek, melyeket a már fennálló könyvtárhelyiségekkel a legcsekélyebb hátramaradás nélkül, bármikor kapcsolatba hozhattak. Így, bár a régi helyiség szűkké vált, nem kellett gondolniok az intézet időrabló s pénzfecsérlő áthelyezésére, mint minálunk, néhány újonnan épített közkönyvtárnál. A beépítetlen telek mintegy kínálkozott a régi helyiségek kibővítésére, mely célra, a könyvtár-alapító elsőszülött fia, William B. Astor polgár, 300,000 dollárnyi újabb alapítványt tett.

Telek is, pénz is készen állván, azonnal hozzáfogtak az úgynevezett South Library mellett, a North Library építéséhez, mely ugyanazon ízlésben készülve, 1859. szept. 1-én már átadott a nyilvános használatnak. A könyveknek csak egy része változtatta előbbi helyét. Az újonnan emelt North Librarybe átvitettek a történelmi s irodalmi szakba vágó művek, míg a ter-

mészettudományi s ipartügyi vonatkozásúak a régi South Library-ban maradtak. Az új könyvtár ép oly világos, ép oly berendezésű, mint a régi, s épen akkora az olvasó terme. Látszik, hogy nem volt okuk megbánni az eredeti berendezést, máskép nem másolták volna le újra. Az egyesített egész könyvtár ez idő szerinti nagyságáról fogalmat adhat az, hogy a könyvpolezok előtti kanyarulatainak s meneteinek összes hossza 11,000 láb, vagyis valamivel több mint két angol mértföld.

Dr. Cogswell most már egymással összefüggő két nagy könyvtár jó nemtője lett. S miután elkészíté a könyvek betűsoros s elemző lajstromát, 1864-ben aggság, betegség s önemészítő munkássága súlya alatt megtörve, visszavonult hivatalától, 1871-ben halt meg. Lajstromai az amerikai könyvtárak lajstromai között a legkiválóbbaknak vannak elismerve, s egy helyt kiemelve látjuk, hogy *nyolczvan* éves ember, segéd munkások nélkül, ily munkát nem végzett tán soha a mióta a világ! ¹

Az egyéni munka kiszámíthatatlan ereje s hatása diadalát véljük regisztrálni ez egyszerű ember életében, ki „the right man on the right place“ azaz könyvtárnok volt a szó legeszményibb jelentésében. A könyvtárnokok ama kiveszöben lévő példányszerű alakjainak egyike, kiknek méltó jeligéjük : *aliis inserviendō consummor.*

A könyvtár jelen állapotára térve, jelentésünkből látjuk, hogy az intézet vagyoni állása 1885-ben 1.412,374 dollárra becsültetett. A fentartási alap 411,550, a jövedelem 24,267, a kiadás 24,376 dollárra rugott. A könyvek 220,000, az épületek 100,000 dollárig biztosítvák.

Ajándék s vétel útján, tavaly a könyvtár 6582 kötettel szaporodott, leszámítva a röpiratokat. Az ajándékozott könyvek, nyilvános ellenőrzés s mintegy nyugtázás céljából (másutt se

¹ Czikkünk eddigi adatait a következő elsőrendű hitelességű könyvből vettük : William J. Rhees : Public Libraries, institutions and societies in the United States, and British Provinces of North America. Philadelphia, 1859. p. 260—270. Továbbá : Public Libraries in the United States of America, their history, condition, and management. Special report. Department of the interior, bureau of education. Washington, 1876. Part I. p. 737, 738., 931—936.

ártana ezt tenni!) külön vannak föltüntetve s ezek közt látjuk több kiadó ajándékát.

Észak-Amerikában ép úgy, mint Svájcban, nincsenek kötelesek példányok. Azon szabad államokban a szabadság fogalmával nem tartják összeférőnek a kötelesek példányok beszolgáltatását. Azért, ha a kiadó kiadványát megküldi, ép oly ajándéknak veszik, s csak úgy megköszönik, mint a magánember ebbeli jóindulatát.

Az alapító-család jótéteményeiben negyven év óta egyaránt kifogyhatatlan. Nem telik el esztendő, hogy valamivel meg ne emlékezzenek a családi nevöket halhatatlanító intézetről. John Jacob Astor, az alapító másodszültött fia tavaly 15,000 dollárt adott könyvek beszerzésére, s azonkívül öt codexet, melyekben ez a könyvtár is, mint amerikai társai általában, igen szegény.

Az Astor ajándékozta codexek a következők: Ἰασιόπου μύθοι (Aesopi fabulae), görögül. XIV. századbéli hártya-kézirat, 51 levél, 8r. — Hesiodustól Ἔργα καὶ Ἡμέραι (Opera et Dies), görögül, XIII. századi hártya, gyönyörű minuskel betűkkel. 34 levél, 4r. — Lucanus Pharsaliája, a IX. könyv közepéig. A XIV. század eleje vagy közepéről való hártya, minuskel betűkkel. Rendkívül kevés rövidítéssel. 102 levél, 2r. Mind a három codex VI. Pius tulajdona volt, kiről unokaöcsésére, Braschi grófra szállott. Velenczében vásároltattak. Ezenkívül Persiában két igen diszes kéziratot vett, melyekkel a könyvtár cimeliothecáját gyarapítja. Az egyik 1518, a másik 1592-ből való.

Az amerikai történelem egy elsőrendű okmányával gyarapítja a könyvtárat Hamilton Sándor, oda ajándékozván az Egyesült-Államok alkotmánytervezetének azon eredeti példányát, melyet Hamilton tábornok 1787. június 18-án terjesztett a philadelphiai convent elé.

A könyvek kezelése most is a régi rend szerint megy. Kezdetben az amerikai szabadság elvét ide is be akarták vinni. Szerették volna megengedni, hogy bárki bármely könyvet szabadon használhasson, saját maga válogassa ki a műveket, s általában maga szolgálhassa ki magát. Erről azonban lemondtak. De így is akárki bemehet a könyvtárba, minden időrabló s mindenkép kényelmetlen fölvételi vagy könyvtár használhatási enge-

dély nélkül. S a ki benn van, megismerheti a szak szerint csoportosított könyveket, melyek sodrony-rácsoszat mögött akkép vannak fölállítva, hogy czimeik kivehetők, de helyökről csak a rácson belül kerülő hivatalnokok mozdíthatják el.

A könyvtár aug. 17-től szept. 19-ig van zárva. Egyébkor 9-től 5-ig, illetőleg az év szakai szerint, $\frac{1}{2}$ 4-ig vagy 4-ig áll nyitva. Ez új rendelkezés. Azelőtt, mint Rhees írja, 10-től alkonyatig volt nyitva.

Jegyzeteket csak plajbászszal szabad tenni. Ezt azért volt szükség kimondani, mert a könyvtárban csupa becses, jobbra igen nagy alakú s illusztrált művek lévén: azok, tinta használata mellett, nagyon könnyen bemocskoltatnának.

Ugyanily megszorításokat von maga után az a kijelentés, hogy e könyvtár „library of reference.“ Ebből az következik, hogy innét könyveket nem szabad kikölcsönözni, s minden könyv, használat után, azonnal helyére tétetik. E rendszabálynak az a czélja, hogy a könyvtár, meglevő könyvanyagával, vagyis jelenleg 221,490 válogatott becses kötettel folytonosan rendelkezhesék, mi a kikölcsönzés rendszere mellett teljes lehetetlen, mivel a könyvek jelentékeny része se helyén, se általában a könyvtár épületében nincsen.

Ezeket láttuk czélszerűnek előadni e nevezetes könyvtárról, melynek története és igazgatása egyaránt gazdag meglepő vonásokban. Büszkék is rá a new-yorkiak s szüntelen a British Muzeuméval vetik egybe.

Mindeddig azonban csak látogatottság dolgában érte el az Astor Library London legnagyobb könyvtárát. Tavaly mindkettőben egyaránt 72,000-re ment az olvasók száma. Ez az olvasási kedv roppant emelkedésére mutat. Még 1860-ban csak 23,000-en használták a könyvtárát. Azóta az olvasók száma fokozatosan s következetesen emelkedve, végre tavaly utólérte a British Muzeumét.

Pedig az ő látogatási statisztikájok megbízható. Amerika a statistika klasszikus földje, s ebbeli kimutatásaikat nem úgy szerkesztik, mint minálunk, hol elegendőnek vélik hónapok szerint kimutatni mennyi volt az olvasók száma. Ily eljárás nem is való arra, hogy bizalmat keltsen az érdeklődőkben az illető adatok hitelessége iránt. Az Astor Library havonként mutatja ki,

hogy külön-külön a természettudomány és a történelem s irodalom egyes alszakáiban hány darab könyvet, hány egyén olvasott. Ez alszakok annyira el vannak tagolva, hogy pl. csupán az egyetemes történelemben nem kevesebb mint 16 alszakot különböztetnek meg.

Szóval, merő tanulság forrása az Astor Library, valamint általában az észak-amerikai könyvtárak története s kezelési rendszerek. Sőt mondhatnám, ez idő szerint érdekesebb az amerikai könyvtárak ügyével foglalkoznunk, mint akár a francziák, akár a németek, akár az angolokéival. Könyvtárnokaik lelkiismeretes ügyszeretete, a polgárság áldozatkészsége, a „Bureau of Education“ által kiadott „Rules for a dictionary catalogue“ életbeléptetése, csodákat mívelt, s könyvtáraikat oly mintaszerűekké varázsolta, hogy Európában csak a hollandokéi mérkőzhetnek velök. Nem első eset, hogy a tanítvány fölébe kerül a tanítónak. Így nőtt nyakára könyvtárügyi dolgokban az ifjú Amerika, öreg mesterének, a vén Európának.

* * *

Tisztelt barátunk és munkatársunk érdekes ismertetését örömmel adtuk. Megjegyezzük azonban, hogy értekezésének utolsó soraival nem értünk egyet. A mit az amerikai könyvtárak kezelési rendszeréről és ennek fölényéről az európai könyvtárakkal szemben mond, az legnagyobb részben, de csak *relative az amerikai népkönyvtárakra áll*. Áll azonban az is, hogy az európai könyvtárak az utolsó időben szinte előre mentek s nem estek vissza a kezelési technikában; és ha ezen technika az amerikai könyvtárak technikájától több tekintetben eltér, ez az európai kulturviszonyokból és az európai könyvtárak jelleméből megmagyarázható.

Tisztelt barátunk csak úgy tudja, mint mi, hogy az amerikai könyvtári viszonyokat, az európai könyvtári viszonyokkal párhuzamba hozni nem lehet. Amerikában, európai értelemben vett tudományos könyvtárak nincsenek. Nincsenek legalább oly számban, hogy azokat, mikor amerikai könyvtárakról van szó, az európai tudományos könyvtárakkal szemben, irányadóul venni lehetne. Amerikában a könyvtárak modern alkotások, melyeknek általános jelleme, hivatása az európai könyvtárak jellemétől lényegesen különbözik. Európában a nyilvános könyvtárak

túlnyomó része *tudományos jellemű*, míg Amerikában a nyilvános könyvtárak legnagyobb része népkönyvtári jellembel bír. Európában a könyvtárak tudományos becsét, görög, latin és más nyelvű kéziratok, incunabulumok, forrásmunkák és ezekhez hasonló művek régisége, gazdagsága és ritkasága szerint taksáljuk, míg Amerikában ilyeneket csak itt-ott elvétve, mint curiosumot, egy-két példányban találunk. Európában a könyvtárak általános jelleme *humanistikus*, Amerikában reális és gyakorlati. Európában a nyilvános könyvtárakat általában tudományos célból használják, Amerikában a nyilvános könyvtárak legnagyobb részének főcélja: önmivelés, ismeretterjesztés és szórakozás. Az európai tudományos könyvtárakban a tisztviselőktől a szakműveltségen kívül megkívántatik az ó-classikai nyelvekben való jártasság is, Amerikában erre nincs szükség, itt a modern nyelvek, legtöbbször az angol nyelv ismerete elegendő a könyvtárnoki állás betöltésére.

Tudjuk, hogy Amerikában úgymint Angliában a könyvtárnok-jelöltektől szakvizsgát követelnek, de ezen szakvizsgák nem pótolják azon tudományos kvalifikációt és szakképzettséget, melylyel az európai könyvtárnokok, az itteni könyvtárakban gyakorlatban levő és az amerikaiakétól lényegesen eltérő qualificationális rendszer következtében bírnak. És ha ezen szakvizsgákat az európai hasonló szakvizsgákkal, például a bajor levéltárnok-jelöltek szakvizsgájával összehasonlítjuk, hol a jelölteknek az egyetemi tanfolyam befejezése, legtöbbször az állam-jogtudományi vagy bölcséleti tudori fokozat, vagy középiskolai tanári oklevél elnyerése után még két évig gyakornokoskodni és gyakorlati kursust kell a müncheni államlevéltárban hallgatniok és csak a harmadik évben bocsáttatnak vizsgára, úgy a különbség a kettő között igen nagy lesz. De az amerikai könyvtárnokoknak nincs is oly tudományos qualificatióra szükségök, mert főfeladatukat az *administratio* képezi. Itt a könyvtárnokok rendszerint csak hivatalnokok, kik a rájuk bízott könyvtárt bizonyos chablon szerint kezelik, Európában szaktudósok is, kik az őrizetökre bízott különböző gyűjteményeket tudományosan fel is dolgozzák. Ez a különbség. Innét van, hogy azon néhány latin és görög codexet, melyet t. barátunk az Astor könyvtárban felsorol, Amerikában nem tudták determinálni, hanem elküldték e célból Berlinbe. Pedig ezeket Európá-

ban minden nyilvános könyvtár determinálta volna. Ezzel nem azt akarjuk mondani, hogy Amerikában kitünő könyvtárnokok és kiváló szakferfiak nincsenek. A tehetséges, szorgalmas, kitartó, ügyszerető, lelkes, resolutus és temperamentummal bíró könyvtárnok, mint mindenhol, úgy itt is érvényesíti magát. De ezek kivételek. Ilyen kivétel Dr. Cogswell, az „*Astor Library*“ első könyvtárnoka, ki az általa szervezett könyvtárt tudományos alapokra fektette, a szerint rendezte, adminisztrálta és virágzó tudományos intézetté emelte; ilyen *Billings J. S.*, az amerikai hadügyministerium egészségügyi osztálya *orvostudományi szak-könyvtárának* könyvtárnoka Washingtonban (Library of the Surgeon General's Office United States Army), ki 20 év alatt az orvostudományi világirodalom összes disciplináiból oly szakkönyvtárt gyűjtött össze, mely, mint ilyen az egész világon ritkítja párját s ez idő szerint a leggazdagabb orvostudományi szakkönyvtár a világon. A könyvtárban az ókori orvostudományi munkáktól kezdve a legújabbkori irodalmi termékekig lehetőleg képviselve van minden nyelvű irodalom, közte a magyar is igen jelentékenyen; a könyvek száma 1884-ben 60,000 kötetre, 70,000 röpiratra és sok ezer folyóiratbeli szakcikkre ment, mely könyvállomány azóta mindenesetre jelentékenyen gyarapodott. E könyvtárról *Billings* 1880—1886-ig hat kötet kimerítő catalogust* adott ki, melyben a könyveket szerzők és tárgyak szerint betűrendben (A—L-ig) lajstromozta. E catalogust, mely *Billings*nek becsületére válik, alkalmam volt *Kőrösi József* tisztelt barátom szíves figyelmeztetése következtében a fővárosi statisztikai hivatal könyvtárában használni. Ezekhez hasonló könyvtárnok és könyvtár van Amerikában több is. De ezek a nagy zömhöz képest elenyésző kivételek, melyek csak erősítik azon állításunkat, hogy Amerikában európai értelemben vett tudományos könyvtárak és könyvtárnokok (oly számban és oly színvonalon, hogy ezeket Európában irányadóul lehetne venni) nincsenek. Egyes tudománysszakokra igen is vannak Amerikában igen tekintélyes, tudományos szakkönyvtárak, melyek teljességöknél és gazdag-

* Címe: Index Catalogue of The Library of the Surgeon General's Office United States Army Authors and Subject. Washington 1880—1886. nagy 8r. I—VI. kötet. Minden kötet két hasábon van nyomva petit betűkkel és körülbelül 900 lapból áll.

ságuknál fogva bármely európai könyvtárnak becsületére válnának, sőt elismerjük, hogy a legnagyobb amerikai könyvtár a washingtoni „National Library“, mely 565,134 kötet nyomtatványt és 191,000 röpiratot foglal magában, továbbá a new-yorki Astor Library, a bostoni Athenaeum, a cambridgei Harvard College könyvtárai és még néhány amerikai könyvtár, melyeknek könyvállománya egyenkint a 100,000 kötetet meghaladja, *szintén tudományos könyvtárak*, de ezen szórványos kivételeket már csak azért sem vehetjük mérvadóknak, mert ezen könyvtáraknak administrációja, szelleme és forgalma sokkal közelebb áll az európai tudományos, mint az amerikai nem tudományos (de irányadó) könyvtárak oeconomicusáéhoz. De nem is tudományos könyvtárak dolgában versenyez Amerika Európával. Amiben az Egyesült Államok Európát annyira túlszárnyalják, az a *népkönyvtárak intézménye*, mely ott a virágzás oly fokára emelkedett, hogy méltán kelti fel az európai művelt világ bámulatát. Amerikában van ugyanis 5000-nél több nyilvános könyvtár és 17,000 iskolai könyvtár, melyeknek legnagyobb része népkönyvtári alapon van berendezve s nagyszabású kölesönkönyvtár jellemével bír. Ezen népkönyvtárak Amerikának egyik specialitását képezik s oly nagyszabásúak, hogy velök sem dotatio, sem forgalom, sem személyzet tekintetében az európai tudományos könyvtárak nem versenyezhetnek. Így Európában legnagyobb évi dotációja a British Múzeum könyvtárának van, körülbelül 1.000,000 márka. Könyvállománya: 1.500,000 kötet, forgalma: 155,000 olvasó, kik 1.100,000 kötet könyvet használnak. A párizsi nemzeti könyvtárnak, mely 2.200,000 kötetből áll, évi dotációja (az éremsztály kiadásait ide nem számítva) 400,000 márka, évi forgalma pedig: 370,000 kötet. Ellenben a legnagyobb amerikai népkönyvtárnak, a bostoni „Public Library“-nek évi dotációja 400,000 márka. Könyvállománya 400,000 kötetnél több könyv, 250.000 röpirat és több ezer hirlap, évi forgalma pedig 1.100,000 kötet könyv és 500,000 hirlap, úgy hogy a napi forgalom 3700—10,000 kötet közt váltakozik. Ezen könyvtárról ki kell emelnünk, hogy a művelt világ összes könyvtárai közt *neki van a legnagyobb tiszti személyzete*, mely 140 tisztviselő, szolgál, mesterember és napszámosból áll. De a többi amerikai nagy könyvtárak évi dotációja is, hogy csak a főbbeket említsük,

szintén feltűmulja az európai könyvtárakéit. Így a cincinnati „Publ. Library“ évi dotációja: 230,000 márka, a chicagói „Publ. Library“-é 220,000 m., a washingtoni „Congressus“ könyvtaré 200,000 m., a bostoni „Athenaeum“-é: 130,000 m. és a cambridgei (Boston) egyetemi könyvtaré: 100,000 márka; ellenben a berlini királyi könyvtár dotációja: 250,000 márka, a manchesteri Publ. Library-é 220,000 m., a müncheni kir. udvari könyvtár dotációja 120,000 márka, a stockholmi királyi könyvtaré: 90,000 m., a göttingai egyetemi könyvtaré: 80,000 m., a bécsi császári udvari könyvtaré: 75,000 m. és a brüsseli kir. könyvtaré: 65,000 m. stb. — Ha most az amerikai könyvtárak forgalmát az európai tudományos könyvtárak forgalmával összehasonlítjuk, azt találjuk, hogy az eredmény itt még nagyobb eltéréseket mutat. Az európai tudományos könyvtárakban ugyanis általában azt tapasztaljuk, hogy a könyvek évi forgalma ritkán éri el a könyvállomány kötetszámának felét,* a legtöbb esetben pedig nem haladja meg az összállomány 3-ik, 4-ik, 5-ik, 10-ik, 20-ik sőt 50-dik részét sem. Így a müncheni királyi könyvtár, mely közel *egy millió kötetből áll*, alig forgat évenként: 30,000 kötetet, a göttingai egyetemi könyvtár évi forgalma: 60,000 kötet, vagyis az egész könyvállománynak 10 százaléka, a bécsi udvari könyvtár pedig, mely 500,000 kötetnél gazdagabb, évenként nem forgat többet 12—20,000 ezer kötetnél. Ezekhez hasonló forgalmat mutatnak az amerikai tudományos könyvtárak is. Ellenben a nem tudományos amerikai könyvtárak, melyek mint fõnt említettük, népkönyvtári alapon vannak berendezve s az egyesült államokban irányadó szerepet visznek, forgalom tekintetében oly óriási eredményeket mutatnak fel, *hogy évenként kétszer, háromszor, ötször, sőt tízszer annyi könyvet és százszor, kétszázszor annyi hírlapot forgatnak, mint a mennyit valósággal bírnak*. Így a bostoni Publ. Library-n kívül, melynek forgalmáról elõbb szólottunk, a cichagói nyilvános könyvtár, mely 119,510 kötetből áll, utolsó évi forgalma: 655,811 olvasó,

* Az európai tudományos könyvtárak közt, a British Múzeum könyvtárát leszámítva, melyrõl följebb szólottunk, a berlini királyi könyvtár forgat évenként legtöbb könyvet. Ennek könyvállománya az *egy millió kötetet* megközelíti, évi forgalma pedig 400.000 kötet.

kik 607,708 kötet könyvet és 357,064 hirlapot használtak, a cincinnati Public Library-é, mely 147,528 kötet könyvet és 16,492 röpiratot számlál, 357,016 kötet könyv és 388,130 hirlap, a baltimei könyvtáré pedig, mely 45,109 kötetet bír, 410,215 kötet könyv. Ily arányban következnek a többi amerikai népkönyvtárak is. Még meg kell jegyeznünk, hogy minden népkönyvtárnak egyik specialitását a *hirlapszoba* képezi, melyek amerikai és külföldi hirlapokkal felszerelve, valóságos ingyen-casinók jellemével bírnak, s évenként óriási olvasó közönséget mutatnak fel. Így hogy csak egyet említsünk, a „Cooper Unionban“ (New-York) van egy ipariskola, mely igen látogatott hirlapszobával és egy szerény, de igen sűrűn használt könyvtárral bír. A hirlapszobába jár 201 belföldi és 138 külföldi hirlap és folyóirat, a könyvtár pedig összesen 16,000 kötettel rendelkezik. Mégis ennek dacára az *első* az utolsó évben 400,000 olvasó látogatta, a *második* pedig ugyanakkor 140,000 kötet könyvet forgatott. Ezen óriási forgalom az amerikai népkönyvtárak főjelleme. E forgalmat az európai népkönyvtárakból megközelítik a hasonló szervezetű: liverpooli, berlini és párizsi népkönyvtárak, a manchesteri népkönyvtár pedig még az amerikai könyvtárak forgalmát is tulszárnyalja, ellenben a tudományos könyvtárak Európában úgy mint Amerikában messze maradnak a népkönyvtárak forgalma mögött. És ez a könyvtárak különböző természetéből megmagyarázható. Ott, hol szórakoztató olvasmányokat és hirlapokat *ingyen* használhat a közönség s az előbbiekből házi használatra is vihet tetszés szerint, ott a frequentia mindig nagyobb, mint az exclusiv olvasók számára berendezett tudományos könyvtáraknál. Az pedig statisztikailag constatalva van, hogy az amerikai népkönyvtárak forgalmának 75—80 százalékát regények és szórakoztató olvasmányok képezik. Hogy ily óriási forgalom mellett, a kezelésnek is megfelelőnek kell lenni, ez természetes. De valamint az amerikai könyvtárak az itteni viszonyoknak és intézményeknek kifolyásai, úgy azoknak kezelése is az amerikaiak gyakorlati érzékéről tanuskodik, mely lépést tartva az Amerikában minden téren nyilvánuló rohamos haladással, itt is oly mérvben érvényesül, hogy méltán kelti fel az európai szakférfiak figyelmét és csodálkozását. Ezen kezelési rendszer *népkönyvtárakban haszonnal alkalmazható*, de tudományos könyvtárakban mi határo-

zottan az európai culturállamok könyvtári rendszere mellett foglalunk állást, mely az amerikai rendszernek azért fölötte áll, mert a könyvtárak *administratív* és *tudományos* feladatait egyesíti magában. E rendszer Európa összes művelődési intézményeivel van összehangzásban, ezeknek mintegy corollariumát képezi. S amint tudományos kérdésekben — egyes kitünő kivételeket leszámítva — általában nem hivatkozunk Amerikára, úgy könyvtári rendszerek dolgában — hol tudományos könyvtárról van szó, sem ismerhetjük el Amerikának Európával való paritását. Ezzel nem azt akarjuk mondani, hogy Amerikától nem tanulhatunk. Könyvtárainak kezelési rendszere kétségkívül igen sok tanulságot nyújt. De az európai könyvtárak feladata nemcsak *administratív* hanem főleg *tudományos* lévén, minden figyelmünk daczára, melylyel az Egyesült Államok könyvtárait kíséjük, inkább kívánunk tanulni e téren Hollandiától, Belgiumtól, Dániától és Németországtól, mint Amerikától.

Ezeket kívántuk t. barátunknak az amerikai könyvtárakról mondott véleményére megjegyezni. Talán hosszúra nyult megjegyzésünk, de tartoztunk vele az ügynek, melyet szolgálunk és t. barátunknak, kinek könyvtártudományi ismeretei iránt őszinte tisztelettel viseltetünk. Ő azon kevesek egyike hazánkban, kik a külföldi könyvtári viszonyokat ismerik. Tizenöt éve körülbelül, hogy t. barátunk Európa különböző könyvtáraiban és levéltáraiban évről évre saját költségen tesz kutatásokat, s lelkesedéssel tanulmányozza nemcsak a gyűjtemények tudományos anyagát, hanem magukat a könyvtárakat is. Épen azért, szavának fontosságát tulajdonítunk s arra, nehogy félreértésekre adjon alkalmat, megtettük észrevételünket. Nálunk, hol a kevés számú szakférfi igyekezete és lelkesedése daczára, a könyvtártudomány és bibliographia még a kezdet nehézségeivel küzd, hol még a tudományos körökben is a két disciplina feladatáról meglehetősen fogalomzavar uralkodik, mikor még a „hírlap“ és „folyóirat„ fogalmával sem vagyunk tisztában s nem tudjuk, vajlon angol, francia, olasz, német vagy amerikai értelemben vegyük-e e szót? pedig a „hírlapkönyvtár“ felállítása legközelebb várható! Mikor még annyi megoldandó kérdés vár könyvtáraink és könyvtárnokainkra, akkor igen ovakodnunk kell oly újítások szellőztetésétől, melyek, eltekintve attól, hogy a mi viszonyainknak meg nem felelnek

könnyen félreértésre adhatnak alkalmat, rendszerváltoztatásra vezethetnek s összes e téren tett alkotásainknak lehetnek kárára. Tudjuk, hogy tisztelt barátunkat az amerikai kezelési rendszer magasztalására, az amerikai könyvtárak rohamos haladása fölötti lelkesedése és egyszerűetete vezette; ugyanazon motimuvok vezetnek bennünket is, midőn az ő nézetében nem osztozva, az európai könyvtári rendszer mellett foglalunk állást. A kérdés tisztázásához óhajtottunk járulni megjegyzésünkkel s köszönjük t. barátunknak, hogy erre nekünk nagyérdekű cikke által alkalmat szolgáltatott. — Hazai könyvtárakra áttérve az a nézetünk, hogy szerencséseknak érezhetjük magunkat, ha könyvtáraink a nagyobb németországi könyvtárakkal tarthatnak lépést s ha ezekkel kiállottuk a versenyt, alkalmazhatjuk egyes csoportoknál a hollandi, belga és dán könyvtárak vívmányait, (melyeket különben a németországi könyvtárak nagy része ugyis recipiált), de az amerikai kezelési rendszert hagyjuk meg a népkönyvtáraknak és hirlapkönyvtáraknak, hol az igen életrevalónak bizonyult Amerikában ugy mint Európában. Az *administratív* teendőknél a *tudományos* teendőktől való elkülönítését azonban, s a tisztviselőknek ezen két categoria szerinti csoportosítását, a mint ez az európai könyvtárak legnagyobb részénél, nálunk pedig az országos levéltár tisztviselőinél már tényleg alkalmazásban van, könyvtárainkra nézve üdvösnek és czélszerűnek tartjuk s ezért ajánljuk azt az illetékes körök szíves figyelmébe. (L. dr. Reyer E. Amerikanische Bibliotheken. Centralblatt für Bibliothekswesen. 1886. 120—129 l.)

Szerk.

